

INFO LGOG KRING TER HORST

Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap kring Ter Horst
Opgericht 1 januari 1974

K O N I N K L I J K

LGOG

1989 no 0; 1990 no 1 en 2; 1991 no 3 en 4; 1992 no 5 en 6; 1993 no 7 en 8;
1994 no 9 en 10; 1995 no 11, 12 en 13; 1996 no 14 en 15; 1997 no 16 en 17;
1998 no 18 en 19; 1999 no 20 en 21; 2000 no 22 en 23; 2001 no 24 en 25; 2002
no 26 en 27; 2003 no 28 en 29; 2004 no 30 en 31; 2005 no 32 en 33; 2006 no
34 en 35; 2007 no 36 en 37; 2008 no 38 en 39; 2009 40 en 41; 2010 no 42 en
43; 2011 no 44 en 45; 2012 no 46 en 47; 2013 48 en 49; 2014 no 50 en 51;
2015 no 52 en no 53; 2016 no 54 en 55; 2017 no 56 en 57; 2018 no 58 en 59;
2019 no 60 en no 61

INFO LGOG KRING TER HORST

Dertigste jaargang, nummer 61, september 2019

Een uitgave van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap
kring Ter Horst.

INFO LGOG verschijnt twee maal per jaar. De oplage is 175 exemplaren.

REDACTIE INFO LGOG

Dhr. J.H. Jenniskens (Jos)
Engelerveld 14, 5961 DP Horst.
Telefoon: 077 398 2948
Telefoon: 06-13636386
e-mail: josjenniskens@home.nl

Redactieadres: Engelerveld 14, 5961 DP Horst

INHOUDSOPGAVE

<i>Van de redactie</i>	4
<i>Het woord is aan de voorzitter</i>	5
Artikelen	
Ter Voert in de Echo	9
Het oude raadhuis van Sevenum	11
Het Oliekruis Broekhuizenvorst	13
Het memoriekruis in de Schadijkerbossen	17
Oorlogsmonument St Joris in Broekhuizen	21
800 jaar verenigingsleven in Horst a/d Maas	23
Kern Melderslo rond 1938	27
Coöperatieve Werktuigenvereniging	
“Ons Belang GA” Horst. (1947-1982)	33
Zoektocht naar een crypte (II)	41
Bestuurszaken	
Activiteitenkalender	51
Bestuur LGOG kring Ter Horst	52

VAN DE REDACTIE

In het verleden schreven we dat geschiedenis als beleving een belangrijk onderdeel van de LGOG-activiteiten vormt. Historische reizen en wandelingen zijn bijzonder populair bij onze leden. Hierover zijn veel artikelen opgenomen.

De bijdrage van onze voorzitter, de artikelen van ter Voert en de beschouwingen over de archeologie door Xavier van Dijk vormen een vast gegeven in onze INFOLGOG.

Naast deze bijdragen krijgen we veel artikelen van onze vaste "correspondenten" vanuit de kernen van Horst aan de Maas.

Deze zomer was de excursie van het LGOG naar de Schadijkerbossen. Hier werd onder andere stil gestaan bij het memoriekrans voor Derk van Assen.

Aangezien weinigen het hele verhaal kennen heeft de redactie een artikel over deze Derk van Assen en zijn dood in de Schadijkerbossen geplaatst.

In het kader van 75 jaar bevrijding zijn de artikelen over Derk van Assen en het artikel uit Broekhuizen hier een mooie aanvulling op.

Mocht u over de bevrijding nog bijzondere verhalen kennen, dan plaatsen wij die graag in de volgende INFOLGOG. ◀

HET WOORD IS AAN DE VOORZITTER

Marcel van den Munckhof, (voorzitter)

Na een warme zomer, waarin records werden gebroken, staan we aan het begin van een nieuw seizoen voor onze kring LGOG Ter Horst. We hebben al een aantal sprekers vastgelegd en met sommige zijn we nog in gesprek: het streven is om weer een gevarieerd programma te kunnen bieden aan onze leden we hopen daarmee ook potentiële leden te kunnen verleiden om lid te worden. Er staat opnieuw een wintercursus op het programma met daarin dit keer een nieuw thema. Zodra een en ander definitief is, brengen wij u daarvan graag op de hoogte.

2019 Is het jaar waarin 800 jaar Horst – en daarmee uitgebreider Horst aan de Maas – wordt herdacht en gevierd. Discussies over het bestaan van de naam Horst en de viering ervan (in het document van 1219 is immers sprake van de naam Berkele) zijn prima, maar gaan voorbij aan wat er eigenlijk gevierd wordt: het feit dat de naam Berkele – en indirect daarmee Horst – 800 jaar geleden voor het eerst genoemd werd. Natuurlijk was er voor die tijd al een nederzetting (er was immers al langer een kerk en daarmee ook bewoning); in 1219 werden de rechten overgedragen en dat is opgeschreven. Natuurlijk bestond de gemeente Horst aan de Maas toen nog niet, die naam is van heel recente datum (2001) en de vorming van de huidige gemeente is over enkele maanden pas 10 jaar geleden gebeurd.

Onze kring probeert aandacht te besteden aan de viering door deel te nemen aan het bestuur (ons bestuurslid Arie Snellen heeft namens LGOG Kring Ter Horst zitting genomen in het bestuur van Horst aan de Maas 800 en meerdere van onze leden zijn betrokken in bestuursfuncties of in de uitvoering). Ook richten we de activiteiten van dit jaar op de viering van het evenement. Zo zullen wij in het eerste deel van dit nieuwe seizoen de sigarenindustrie in onze streken, van twee eeuwen geleden, laten belichten en zal er aandacht zijn voor de kerkhoven in de gemeente vanuit het perspectief van cultureel erfgoed.

De geplande excursie naar Münster, eind september, hebben wij helaas af moeten gelasten: het vereiste aantal deelnemers werd niet gehaald en daarmee werd de betaalbaarheid een zorg. De aanmeldingen uitstellen naar een later tijdstip bleek erg moeilijk gezien de hotelreserveringen en rondleidingen. Misschien dat op een later tijdstip een nieuw aanbod gedaan kan worden. Wel hebben we als kring meegedaan aan het initiatief van een plaatselijke supermarkt om een boekwerk met heel veel foto's uit te geven naar aanleiding van de viering van 800 jaar Horst aan de Maas.

Het heeft er alle schijn van dat de graftombe van de Van Wittenhorst gelokaliseerd is. De inventarisatie zal, wanneer u dit leest, ongetwijfeld in volle gang zijn. Wellicht dat we in de loop van dit seizoen daar ook nog aandacht aan kunnen besteden in de vorm van een lezing of een PowerPointpresentatie. Extra activiteiten zoals wandelingen, kunnen zich nog altijd in een grote belangstelling verheugen: de laatste keer zijn we zelfs de bossen in gegaan (Schadijkse Bossen) en met groot succes want ondanks het matige weer waren er maar liefst 30 wandelaars! En ook hier, bij de organisatie van deze wandeling, mochten we rekenen op de hulp van leden. Op onze website kunt u nog een en ander nalezen (onder "terugblik").

Op een andere, door ons beheerde website (www.hephorst.nl), vindt u sinds enige tijd de vragen (en antwoorden) van de voorbije Horster Kwissen (via de link "tijdlijn"). Dankzij een samenwerking met de organisatie van deze Kwis zijn deze vragen beschikbaar voor alle geïnteresseerden.

U ziet: tal van activiteiten worden geïnitieerd, in de hoop dat veel mensen zich bezig zullen houden met het beoefenen van de geschiedenis. Het bestuur hoopt dat u geïnspireerd zult worden door onze activiteiten. Neem gerust familieleden of vrienden mee naar onze bijeenkomsten, zij vinden onze activiteiten misschien ook interessant. Iedereen is van harte welkom, want de geschiedenis is van ons allemaal!

Mede namens mijn collega's van het bestuur wens ik ons allen een mooi seizoen toe! ◀

GESCHIEDENIS VAN HORST PUBLIKATIES IN DE VOORMALIGE ECHO

H. G. ter Voert †

H.G. Ter Voert (1905-1984) verdiepte zich jarenlang in de regionale historie en publiceerde daarover regelmatig in de Echo.

In 1935 werd hij benoemd tot hoofd van de Lagere School in Griendtsveen. Tot aan zijn pensionering in 1970 zou hij deze functie blijven bekleden.

Hij schreef een reeks over het kasteel van Horst en zijn bewoners. Zijn artikelen bevatten een schat aan wetenswaardigheden. De redactie heeft

Het overlijden van Johan Wilhelm Vincent van Wittenhorst

Nadat de Markiezin uit betrouwbare bron vernomen had, dat haar (enige) zoon Johan W.V. van Wittenhorst, die nog altijd in militaire dienst was, zeer gevaarlijk en dodelijk ziek lag (te 's Hertogenbosch), hield zij er ernstig rekening mee, dat hij niet meer zou genezen. Dit blijkt ook duidelijk uit de gezegelde volmacht, die zij 13 september 1715 verleende aan haar schoonzoon de Graaf van Frezin. Met deze volmacht autoriseerde zij de Graaf, in geval van overlijden van Johan, het lijk van haar “*seer lieven soone*”, namens haar, te vervoeren en volgens hun stand te laten begraven. De volmacht hield tevens in, de roerende goederen, die in de boedel bevonden mochten worden, in bewaring te doen nemen. Er werd dus al veel aan het pas aangehuwde familielid toevertrouwd.

16 september 1715 overleed Johan. Hij was toen bijna 42 jaar oud. De verloren zoon, die veel met zijn moeder de Markiezin overhoop had gelegen, keerde niet berouwvol naar het ouderhuis terug. Niet alle verloren zoons doen als die uit het Bijbelverhaal.

De Graaf verbleef in september en oktober 115 in “de Swaen” te ’s Hertogenbosch. Dat blijkt uit de extra-ordinaire (buitengewone) uitgaven van het Huys Horst in 1715.

De betreffende post bedroeg 115-18-0. Hij zal er wel in pensioen zij geweest. Natuurlijk had hij in Den Bosch allerlei zaken te regelen, in verband met het overlijden van zijn zwager Johan van Wittenhorst.

In de rentmeesters rekeningen van het Huys Horst over de jaren 1715, 1716 en 1717 komen afzonderlijke hoofdstukken voor onder de titel: Betaling van schulden door Mijnheer zaliger achtergelaten. Ze verschaffen bijzonderheden, samenhangend met de ziekte en de dood van Baron Johan.

Geestelijke bijstand schijnt verleend te zijn door Pater te Neve te Den Bosch. Althans hij ontving 14 oktober 1715 van het Huys Horst een bedrag van 48 gl. Aan de “meijt” (dienstbode) van Pater de Neve en aan elk der elf kerken in Den Bosch werd ieder een ducaton betaald, samen dus 12 ducaton of 48 gl.

Wat de medische hulp betreft, de rekening van Doctor Rijckevorsel bedroeg 230-8-0, van Doctor van der Burght 16-5-0. Apotheker Balen ontving wegens leverantie van medicijnen 48-8-0 en apotheker van der Aa: 20-9-2.

Wegens de begrafeniskosten is aan D. van der Aa 69-12-0 betaald. Een groot aantal schuldeisers werd in de jaren 1715 t/m 1717 voldaan.

Allereerst loonbetalingen aan het gewezen personeel van de Baron: Blum de kok, Janna de meid, Appel de looper (bode), Jean de koetsier, Peter de postillon, meerder knechts, enz.

Een der knechts, Anthoin Breull, verklaarde 9 november 1716 voor de schepenen Michiel Michiels en Jan van den Speulhof onder ede, als gewezen dienaar van de Heer Brigadier en Baron van Wittenhorst zaliger, voldaan te zijn van 3 jaar loon. Vervolgens, dat hij Zijn Hoogweedelgeboren Heer goed en trouw gediend had en geen van diens eigendommen, hetzij geld of goederen, verbracht had en ook niet wist dat een ander dat gedaan zou hebben.

Behalve het personeel waren er nog tal andere schuldeisers, bijv. leveranciers van lakens, bier, wijnen, brood, boekweit, haver, doek,

schoenen, kleren enz. te veel om op te noemen. Er moest voorgeschoten geld terugbetaald worden, alsook huishuur, stalhuur en zelfs huur van een ledikant en een spiegel.

Advocaat en procureur Verster ontving 77 gl., notaris van Woerkom te Den Bosch 21 gl. wegens gerechtskosten. Deurwaarder Ginhoven te Den Bosch kreeg een rekening betaald van 194-13-0 wegens gedaan voorschot en exploten. Nog tal van andere personen werden voldaan, waarvan de aard der verordening niet vermeld is. De huisvrouw van Renier Pienus bijv. ontving 640 gl. wegens een met haar gesloten akkoord.

Tegenover de duizendenguldens achtergelaten schulden staan maar weinig opbrengsten van achtergelaten bezittingen. Het aanwezige geld in het sterfhuis was 20 pistoletten, 2 souverainen, 5 ducaten en 19 stuivers; totale waarde 317-1-0. Later vond men nog een door de Baron verloren Engelse guinee terug; waarde 15-2-0. Solliciteur Willebrinck te Arnhem betaalde het majoorstractement, nl 8-6-1. De rekening van solliciteur Demist te Nijmegen had een batig saldo van 1089-10-3. De paarden van de Baron zaliger werden te Den Bosch vekocht door deurwaarder Genhoven aldaar; opbrengst 545 gl. Hollands. Ook waren in Den Bosch verkocht: 6 lepels, 6 vorken en een dienlepel; voor totaal 97-4-0. Voor een schabrak met holsterkappen betaalde seigneur Tijbosch 23-0-2.

Volgens Adolf Steffens is Baron Joh. W.V. van Wittenhorst 19 september 1715 in Horst begraven. Daarmee stemt overeen een uitgaafpost in de gemeenterekening van 1715, nl. deze "ende doen onse heer begraven was een kanne wien 14 st." Deze liter wijn had de Horster herbergierster Peterken Claassen geleverd voor rekening van de gemeente.

Toch is het vreemd, dat de heren pastoors Janssen te Meerlo en Van Soest te Broekhuizenvorst, die in 1924 de grafkelder der familie Wittenhorst nauwkeurig onderzochten, niets vermelden over de bijzetting van het lijk van Johan W.V. van Wittenhorst. Zijn zuster en haar gemaal de Graaf van Frezin, die gestorven zijn resp. in 1738 en 1724, zijn wel uitdrukkelijk vernoemd.

Bij het huidige onderzoek van de grafkelder zal dit hopelijk opgelost worden. ◀

Aangenaam: Meander Grondverwerving en Advies

Meander is een onafhankelijk, middelgroot adviesbureau op het gebied van onroerende zaken. Vanuit ons hoofdkantoor en regiokantoor bedienen wij rijksinstaties, provincies, lokale overheden, nutsbedrijven en andere opdrachtgevers.

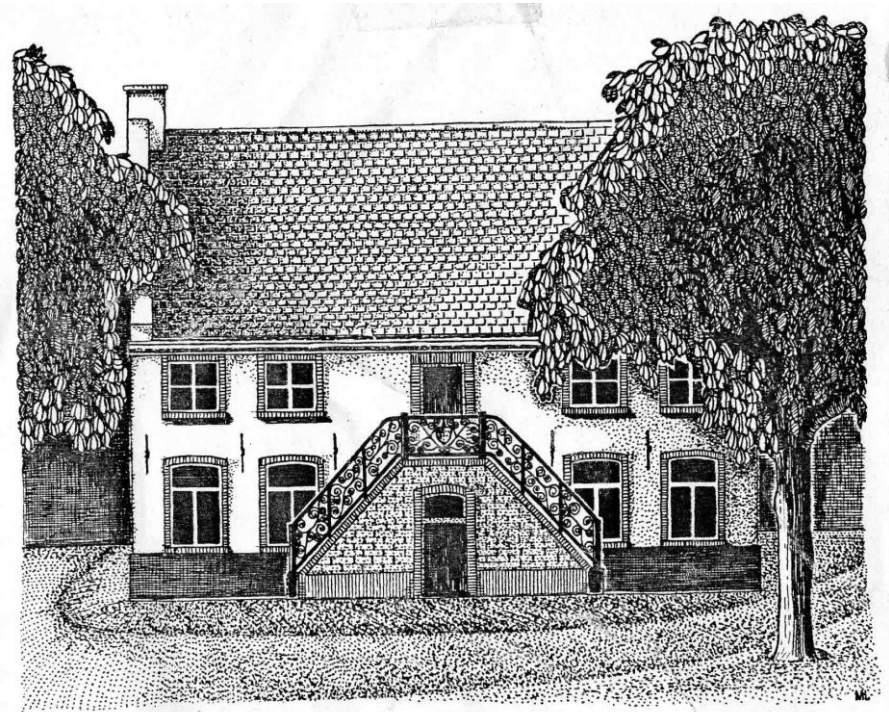
Kijk voor meer informatie op www.meanderbv.nl
of neem contact op met ons hoofdkantoor op tel. (0485) 33 65 43

OUDE RAADHUIS VAN SEVENUM

Mart Lenssen

Het maken van tekeningen is een (geslaagde)hobby van Mart Lenssen. Zijn motto hierbij is het "Samen geschiedenis ontdekken".

Deze tekening heb ik gemaakt in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Het oude raadhuis lag pal voor de kerk en had vroeger een open poort met rondboog die toegang gaf tot het ommuurde kerkterrein.

Wanneer het oude raadhuis is gebouwd is niet bekend. Onderzoek in het boekje "de gemeente Sevenum" uit 2010 geeft hierover geen uitsluitsel. Wel wordt vermeld dat het raadhuis in een benoemingsakte uit 1707 reeds bestond. Ook op kaarten van Sevenum uit 1729 en 1745 staat het ingetekend. Vergelijken we het

raadhuis van Sevenum met dat van Horst, dan zien we een aantal overeenkomsten.

Het raadhuis van Horst was groter maar had ook een toegangspoort die naar het kerkterrein leidde. Ook lag het vlak bij de kerk. Op blz. 141 van "Horst in het nieuws, deel 1", lezen we dat het raadhuis van Horst in 1615 is gebouwd, tijdens de Tachtig jarige oorlog. In de inventaris van het archief van de schepenbank Horst 1501-1799 staat vermeld: "Horst had reeds op 21 december 1633 een raadhuis waar de scholtis, schepenen en hertslijden vergaderden".

Qua type en ligging zijn er overeenkomsten met Sevenum. Ook in Sevenum zullen schout en schepenen gebruik hebben gemaakt van het "schepenhuis". De ouderdom van het oude Sevenumse raadhuis kan ook teruggaan tot de 17e eeuw. De schepenbankzegel van Sevenum dateert uit 1621. ◀

HET OLIEKRUIS BROEKHUIZENVORST

Jeu Derikx

In het archief van de parochie Broekhuizenvorst komt een verhaal voor over het in de 18e eeuw in vele plaatsen gebruikte Oliekruis. Dit Oliekruis werd gebruikt als iemand het sacrament van het H. Oliesel ontving. Het was een eenvoudig houten kruis: 38 cm lang, 27 cm breed in de armen en 1 cm dik met klaverbladvormige (trilobbe) uiteinden en handvat. Hierop aan de voor- en achterkant en geschilderd corpus Cristi, met doodshoofd beneden.

Werd iemand ernstig ziek en oordeelde men dat het dienstig was den H. Olie toe te dienen dan moest bij die gelegenheid ook het H. Oliekruis aanwezig zijn.

Ook bij de H. Communie der zieken dient een kruisbeeld aanwezig te zijn. Tenslotte bij het aflaatgebed "En ego, o bono et dulcissime Jesu" moet men een kruisbeeld voor ogen hebben. De koster bewaarde het kruis en hij droeg er persoonlijk voor dat het tijdig voor de bediening bij de zieke aanwezig was. Was het kruis overbodig omdat de zieke genezen of overleden was, dan werd het door de koster persoonlijk teruggehaald.

De bedoeling van het kruis was goed, zo zegt het verhaal, maar in de loop der jaren ontstonden er nogal wat misbruiken. Zo meenden de gelovigen dat de bediening niet goed was als er geen Oliekruis bij was geweest. Men ging het Oliekruis hoger achten dan het sacrament der Stervenden en een afsterven zonder Oliekruis beschouwde men als een slecht afsterven. Het werd de gewoonte dat de koster, als hij het Oliekruis bracht of terughaalde, de nodige

borrels ontving. Liep dit te vaak uit de hand? Gezien de grote moeilijkheid om de eenvoudige goedgelovige lui aan het verstand te brengen, hoe verkeerd ze in genoemd geval doen en het telkens weer het diep ingewortelde volksgeloof terugvindende van het niet goed bediend zijn zonder het H. Oliekruis.

Herhaaldelijk en op verschillende manieren probeerde de pastoor van Broekhuizenvorst om het Oliekruis “af te schaffen” en op te ruimen. Veel succes had hij niet, want als hij er in slaagde het kruis te bemachtigen en te verstoppen, dan maakte de koster binnen de

kortste keren een nieuw kruis en hoe harder de pastoor op de preekstoel te keer ging tegen het kruis, des te meer waarde gingen de parochianen er aan hechten. Later is het Oliekruis toch verdwenen en is onze zinnige overtuiging dat een huiselijk crucifix tussen twee brandende kaarsen aanwezig zij.

Wat een koster vertelt: Het Oliekruis werd in mijn tijd bij de bediening van het laatste Sacrament door de priester in de handen van de zieke met wijwater besprenkeld. Sporadisch waren voor een halve eeuw wel kruisen aanwezig, maar tevens werd bij missieprediking daar aanwezig een hoop rozenkransen en kruisen waarbij een volle aflaat aan verbonden kon worden. ◀

Opgemaakt door Alfons Meyer, pastoor te Nunhem.

Maasgouw november 1915

Alfons Meyer was van sept. 1897 tot sept. 1901 kapelaan te Broekhuizenvorst. .

MUNCKHOF

**Zorgeloos vervoer
begint bij Munckhof**

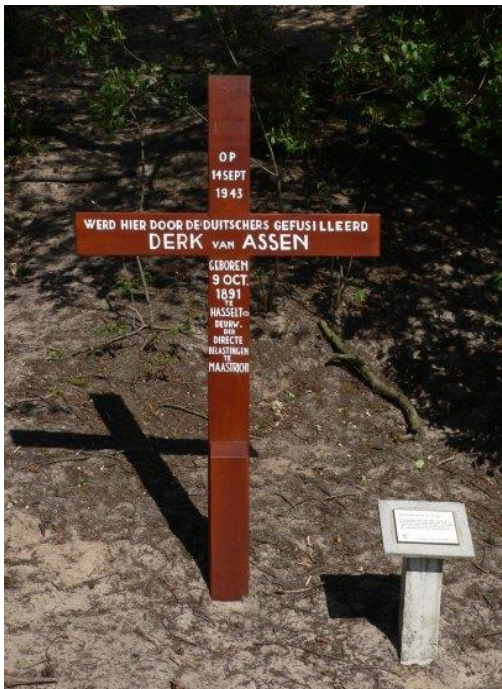
Tel. 077 397 8888
www.munckhof.nl

HET MEMORIEKRUIS IN DE SCHADIJKER BOSSEN

Jos Jenniskens

Langs een wandelroute door de Schadijkse bossen, gemarkeerd door paaltjes met witte koppen, staat ergens tegen een heuveltje een bruin gebeitst houten kruis zonder corpus. Het staat tussen een natuurlijke begroeiing van eikestruiken, vliegdennen en berken. Het draagt een opschrift in witte letters: "Op 14 September 1943 werd hier door de Duitsers gefusilleerd Derk van Assen, geboren 9 okt. 1891 te Hasselt (0.), deurwaarder der Directe Belastingen te Maastricht". Het is een memoriekruis, dat herinnert aan een van de vele drama's, die zich in de bezettingstijd hebben afgespeeld. De vele wandelaars, die hier passeren, zal de naam Derk van Assen weinig of niets zeggen. Niemand in Noord-Limburg kende hem.

Het volgende artikel is gepubliceerd in "Limburgse monumenten vertellen 1940-1945"

Derk van Assen geboren 9 oktober 1891 in het Overijsselse Hasselt, was deurwaarder der Directe Belastingen in Maastricht en ouderling van de gereformeerde gemeente. Al in een vroeg stadium van de oorlog ontplooide hij uiteenlopende illegale activiteiten, daarbij terzijde gestaan door andere leden van de gereformeerde gemeente, vooral door Arie van Mansurn. Van Assen regelde de vlucht van joden naar België en zelfs naar het neutrale Zwitserland. Hij werkte daarbij ook samen met ex-militairen, met de

verzetsgroep rond Pierre Dresen in Maastricht en die van Charles Bongaerts in de mijnstreek. Op een gegeven ogenblik werd zijn hulp ook ingeroepen om geallieerde piloten uit handen van de bezetter te houden en droeg hij bij tot de verspreiding van illegale bladen als Vrij Nederland en Trouw. Een hoofdrol speelde hij bij de hulp aan onderduikers. Ook was hij betrokken bij het uiteindelijk samengaan van de protestants-christelijke en katholieke onderduikorganisaties in de stad Maastricht.

Zijn naam drong door tot landelijke verzetskringen en helaas ook tot de Sicherheitspolizei in Den Haag, want die had op listige wijze infiltranten in de organisatie van het verzet binnengeloofd.

Tot woede van de in Maastricht zetelende Sicherheitspolizei werd Derk van Assen op 24 juli 1943 door de Haagse Sipo gearresteerd. Dat haalde een forse streep door de plannen van Richard Nitsch van de Maastrichtse Sipo. Hij had Van Assen al een tijd laten schaduwen om via diens contacten het illegale netwerk, waarbinnen Van Assen zich bewoog, te kunnen ontrafelen. Door de Haagse Sipo manoeuvre moest Nitsch zijn plannen opgeven en wel definitief want tijdens de scherpste verhoren bleek Derk van Assen niets los te laten.

Van Assen werd opgesloten in het Huis van Bewaring in Maastricht. Zijn verzetsmakers beraamden plannen hem daaruit te bevrijden. Maar omdat de Maastrichtse gevangenis hermetisch afgesloten bleek, ontstond het voornemen hem via gevangenisarts Castermans met paratyfus te laten besmetten. Dat lukte en niet lang daarna vertoonden zich bij Van Assen de verschijnselen van deze besmettelijke ziekte. Dat zou ziekenhuisopname noodzakelijk maken en uit een ziekenhuis zou Van Assen minder moeilijk te bevrijden zijn.

Andermaal kwamen echter de plannen van het Maastrichtse verzet via infiltranten bij de Sicherheitspolizei in Den Haag terecht. Brigadeführer Schöngarth doorzag het doel van de besmetting bij Van Assen en gaf zijn vazallen in Maastricht opdracht tot onmiddellijke executie. Door de tactiek van de illegaliteit achtte hij de grote betekenis van Derk van Assen als verzetsman nu meer dan bewezen.

Ströbl. Nitsch en Conrad reden met Van Assen in een auto naar de Schadijkse bossen in Horst en schoten hem daar op 14 sept 1943 dood.

Op die dag was de toen 17 jarige Mathieu Jenniskens uit Meterik met paard en wagen op weg naar een perceel akkerland om te gaan eggen. Hij benutte daartoe een zandweggetje door de Schadijkse bossen.

"Plotseling," aldus Jenniskens sprong een Duitser uit de struiken en dwong me te stoppen". Hij moest het paard even gebruik en, om de Kübelwagen die zo 'n veertig meter verderop was vastgeraakt uit het mulle zand weer op de harde weg te trekken. Even later kwamen er nog enkele Duitsers bij onder wie een met een platte pet." Na enig gehaspel met het paard slaagden de Duitsers erin de wagen naar minder zachte ondergrond te verplaatsen. Jeu Jenniskens kreeg 42,5 pfennig in zijn handen gestopt en weg waren de Duitsers.

Toen Jenniskens bij het land van zijn vader arriveerde, stond deze daar al op hem te wachten. En toen hoorde de jongeman. dat die dag in de bossen iemand was gefusilleerd door de Duitsers aan wie hij zijn paard even had moeten lenen.

Niet lang na de oorlog zocht men geholpen door de inmiddels opgespoorde, veroordeelde en gevangen zittende Nitsch naar de plaats waar de Duitsers Derk van Assen hadden begraven. Nitsch kon de precieze plaats niet. aanduiden omdat de directe omgeving van de fusilladeplaats inmiddels door weer en windverstuiving en erosie van het zand vrijwel onherkenbaar was geworden. Nitsch herinnerde zich dat een "Bauern Jungen" hun indertijd een paard geleend had om de wagen uit het rulle zand te trekken. Als die jongeman kon worden gevonden zou de zaak zo bekeken zijn.

Jeu Jenniskens, eenmaal opgespoord, wees de plaats aan waar de Duitse wagen had vastgezeten. Daarop beende Nitch linea recta naar de executieplaats.

De reden waarom Van Assen niet in Maastricht. maar in Horst om het leven was gebracht zat hem in het afschrikwekkend voorbeeld. dat de Duitsers wilden stellen. want ze vonden Horst een broeinest van illegale activiteiten.

Op de plaats waar Derk van Assen werd doodgeschoten herinnert een eenvoudig kruis aan deze markante verzetspionier. ◀

75 JAAR BEVRIJDING HORST AAN DE MAAS

Bevrijdingstocht langs 16 dorpen.

Kranslegging oorlogsmonumenten.

Wanneer: 23 en 24 november 2019

Waar: Door de gehele gemeente Horst aan de Maas

OORLOGSMONUMENT ST. JORIS BROEKHUIZEN

Jeu Derikx

In Broekhuizen tegen de kerkhofmuur staat sinds 1994 het oorlogsmonument St. Joris met de Draak. Hierop staan de namen vermeldt van de in Broekhuizen en Broekhuizenvorst gesneuvelde militairen tijdens de WO II.

Op 3 mei 2019 is het oorlogsmonument Sint Joris te Broekhuizen aangepast met de namen van 10 gesneuvelde militairen extra. Hoe is men achter deze gesneuvelden gekomen en wie waren zij. Na het doorspitten van een kleine 45000 oorlogsdocumenten heeft men enkele jaren geleden ontdekt dat er in Broekhuizen en Broekhuizenvorst meer militairen waren gesneuveld.

Toevallige ontdekkingen.

20 december 1944.

Omdat Broekhuizen in de frontlinie lag waren de inwoners geëvacueerd.

In de mistige nacht van 20 december een explosie en geschreeuw. In de morgen gingen Britse patrouilles op onderzoek en vonden niet ver van de Maas het lijk van een Duitse soldaat. Vlakbij het stoffelijk overschot lagen mijnen verborgen. Een van de Britten liep op een mijn en hierbij verloren 4 Britten in de leeftijd van 19 tot 24 jaar het leven. Zij liggen begraven op het War Cemetery Venraij.

3 februari 1945.

Ook Broekhuizenvorst was eind 1944 tot voorjaar 1945 geëvacueerd.

Steeds heeft men gedacht dat in Broekhuizenvorst twee bommenwerpers waren gecrasht. Op 13 maart 1942 een AVRO Manchester bommenwerper op de Zeelberg en op 18 december 1944 boven Broekhuizenvorst een Halifax, waarbij de brokstukken terecht kwamen op de Heide en Maasveldweg.

Door onderzoek van de “Planehunters” in 2015 van de indicatienummers van de destijds op de Maasveldweg gevonden deel van een landingsgestel kwam men er achter dat dit niet van de Halifax bommenwerper was maar van een Lancaster.

De “Planehunters” vonden in de militaire archieven in Londen een document “SGLO 3-2-1945” waarin stond “*Bombercrash 2 miles east of Swolgen*”.

De “Planehunters” zijn met detectors op onderzoek uitgegaan en vonden de plek van de gecrashte Lancaster op de hoek Broekstraat - Ooijenseweg - Maasveldweg.

Dit was het derde vliegtuig. Van de 7 bemanningsleden verloren er 6 hun leven. 5 Australiërs en 1 Brit in de leeftijd van 19 tot 24 jaar. Zij liggen begraven op War Cemetery Mierlo. ◀

Oorlogsmonument St Joris

Ontwerp Martijn van de Voort
Panelen gemaakt door Bob de Boer

Canadese en Australische vlag gemaakt door Lambert van Helden.

800 JAAR VERENIGINGSLEVEN IN HORST AAN DE MAAS

Jan Vissers

Het door PLUS Lucassen, in samenwerking met het LGOG kring Ter Horst, uitgegeven plaatjesboek "800 jaar verenigingsleven in Horst aan de Maas" is een groot succes gebleken. Een aantal karakteristieke verenigingen uit de gemeente Horst aan de Maas worden in dit boek middels plaatjes gepresenteerd.

Een korte historie, geschreven door Wim Moorman, wordt geïllustreerd met een aantal ludieke plaatjes. Deze zijn door een aantal leden van LGOG kring Ter Horst verzameld en geordend. Het verenigingsleven in Horst aan de Maas is al eeuwenoud. De eerste vermelding stamt uit 1447 en het betreft de oprichting van een altaar in de Sint Lambertuskerk door de meesters van de broederschap van Sint Antonius Abt. In de vijftiende en zestiende eeuw waren er diverse religieuze broedersschappen zoals de Sint-Annabroederschap (1494), de broederschap van het Heilige Kruis (1635) en de broederschap van de Heilige Rozenkrans (1645). Ook was Horst in die tijd een viertal schutterrijen rijk waarvan Sint Lucia (1479) het oudste is maar ook de enige die is overgebleven. Daarnaast bestonden er de gilden, verenigingen van beroepsbeoefenaren. De oudste hiervan is waarschijnlijk het gilde der smeden. Daarna verschenen er de culturele verenigingen, het kerkelijk zangkoor, de broederschap van de Heilige Cecilia (1635) is hiervan het oudste. Ook de harmonie van Horst (1817) kent al een lange geschiedenis.

Pas in het begin van de twintigste eeuw werden de eerste sportverenigingen opgericht. Het valt niet te verbazen dat de voetbalclub als eerste is vermeld. Na de Tweede Wereldoorlog kwam het verenigingsleven pas echt tot ontwikkeling. Er ontstonden op tal van gebieden grotere en kleinere verenigingen zoals diverse sportverenigingen, maatschappelijke en culturele verenigingen en verenigingen op politieke grondslag.

Weer daarna ontstonden de jeugdverenigingen, bijvoorbeeld Jong-Nederlands en de Gidsen, verenigingen voor vrouwen,

middenstanders en boeren. Maar ook de ouderen kregen een eigen vereniging, de KBO.

Duidelijk is dat het verenigingsleven een nadrukkelijke rol heeft gespeeld en nog steeds speelt. Oud burgemeester Kees van Rooy noemde de verenigingen eens de smeerolie van de Horster gemeenschap en daarin had hij volkomen gelijk.

Afgelopen jaren was het zo dat met name de jeugd verzot was op het verzamelen van allerlei plaatjes, bekend zijn de plaatjes Nederlandse voetballers, die door de supermarkten uitgereikt werden bij aankoop van een aantal artikelen met een bepaalde waarde. Daar hoorde ook een verzamelboek bij en de kunst was en is natuurlijk om dit helemaal compleet te krijgen. Daarna verdween het boek waarschijnlijk in een of andere stoffige kast en kwam er nooit meer uit.

Deze actie, georganiseerd in het kader van “800 jaar Horst aan de Maas”, bestaat uit het verzamelen van een aantal historische foto’s betrekking hebbende op het heden en verleden van diverse Horster verenigingen. Het geeft een mooi beeld van het verenigingsleven zoals zich dat de afgelopen decennia in Horst en omgeving heeft afgespeeld. En dat slaat aan, deze keer niet bij die jeugd maar met name bij de oudere Horstenaren. Driftig wordt er gespaard en geruild om er maar voor te zorgen dat het boek compleet is. Daarna ontstaat een mooi naslagwerk om nog eens door te bladeren samen met familie, vrienden en bekenden. Oude herinneringen kunnen worden opgehaald.

Tijdens de actie was er dagelijks de mogelijkheid om dubbele plaatjes te verwerven of te ruilen bij een aantal geestdriftige dames onder leiding van mevrouw Gerda Gielen. Zij verzamelden van heel veel mensen de niet bruikbare plaatjes, het werden er steeds meer, en verdeelden die ook weer ruimhartig.

Inmiddels is al een compleet boek aangeboden aan oud-burgemeester Kees van Rooy en ook aan de nieuwe burgemeester, de heer Roy Palmén, zal na zijn vakantie een boek worden aangeboden. Ook komen er nog een om twee ruilmiddagen, dit ter afsluiting van de actie. We kunnen spreken van een mooie actie,

georganiseerd door PLUS Lucassen en LGOG kring Ter Horst, in het kader van 800 jaar Horst aan de Maas. ◀

De heer Wil Lucassen samen met mevrouw Gerda Gielen en mevrouw Nellie Poels bij het “verzamelpunt”.

Actie bij het verzamelpunt

sinds 1927

THEUNISSEN

dakbedekkingen

Noordsingel 11 Horst

WWW.THDAK.NL / 077-3981420

KERN MELDERSLO ROND 1938, reconstructie door Sjak Linssen

Jörgen Dinnissen

Een foto van de kern van Melderslo van vóór de Tweede Wereldoorlog waar school, coöperatie, kerk en pastorie in één beeld opstaan, bestaat niet. Op basis van verzamelde foto's, bouwtekeningen en interviews heeft tekenaar Sjak Linssen een historische-reconstructie-tekening gemaakt van de kern van Melderslo rond 1938.

Hij wil net zo goed worden als zijn 18e-eeuwse grote voorbeeld Jan de Beijer (1703-1780). De Beijer was een rondreizend tekenaar van dorps- en stadsgezichten onder andere in Limburg, Gelderland, Oostelijk Brabant, het gebied van de Nederrijn van Kleef tot Uerdingen, Amsterdam, Haarlem en Utrecht. In totaal heeft hij rond de 1500 tekeningen gemaakt. Veel van zijn tekeningen werden als illustratie opgenomen in boeken.

Project zestien kerkdorpen Horst aan de Maas – onderhanden werk

Geïnspireerd door De Beijer reist Jac – artiestennaam Sjak - Linssen (Boekend 1965) sinds twee jaar met zijn fiets door Noord-Limburg om tekeningen te maken van karakteristieke huizen in dorp en stad. Op dit moment is hij bezig om alle zestien kerkdorpen van Horst aan de Maas te tekenen. Na Grubbenvorst, Lottum en Tienray verscheen Sjak met zijn teken-ezel in Melderslo in mei 2019. Ook hier maakte hij een standaardset van tien tekeningen van karakteristieke huizen. En al tekenend komen, geeft Sjak aan, de gesprekken met bewoners en opdrachten voor het maken van een tekening vanzelf.

Kerk als zonnwijzer

Zo ook in Melderslo. Na een praatje en het bekijken van door hem gemaakte tekeningen kreeg hij van mij de opdracht om een “historische-tekening” te maken naar een voorbeeld van een foto

gemaakt rond 1938 van de school in Melderslo in een verder “leeg” landschap. Zie foto 1. Het bijzondere van deze foto is dat de kerktoeren van de in 1932 vergrote kerk als zonnewijzer dient. Op basis hiervan kunnen we schatten dat de foto rond 15.30 uur genomen moet zijn vanuit de kerktoeren in Melderslo. Deze kerk is in november 1944, aan het eind van de Tweede Wereldoorlog, door de terugtrekkende Duitse troepen opgeblazen.

Foto 1. Foto en historische-tekening school Melderslo rond 1938.

Wat mij betreft is de tekening van Sjak meer dan geslaagd. Door te tekenen is het mogelijk om de bomen-in-blad lichtgrijs weer te geven en hiermee zichtbaar te maken wat in de originele foto wegvalt in de schaduw.

Om Sjak te voorzien van informatie waarmee hij in staat was een historisch correcte tekening te maken heb ik me verdiept in oude

kaarten en oude foto's. Hoe liepen de percelen? Welke huizen staan er op de foto?

Waar staan koeien, hooimijten en middenspanning stroompalen? Wappert er een vlag bij de Vlasvenruïne? Wie zijn de twee fietsers op de foto? Wat groeide er in de tuin van de schoolwoning en hoe liep het pad in de tuin? Een deel van deze vragen kon Jo Nellen (Melderslo 1924) in een door mij afgenomen interview beantwoorden. Destijds woonde zij met haar familie in de schoolwoning.

De smaak naar meer

De getoonde vaardigheid van Sjak om aangeleverde puzzelstukjes om te zetten naar een tekening op papier smaakte naar meer. Een foto van de kern van Melderslo waar school, coöperatie, kerk en pastorie in één beeld opstaan vóór de Tweede Wereldoorlog bestaat niet. Met de hulp van Sjak zijn we hiertoe wel in staat. ◀

Foto 2. Deel van puzzelstukjes voor historische-reconstructie-tekening kern Melderslo rond 1938.

Op basis van door mij verzamelde foto's, bouwtekeningen en interviews heeft hij een historische-reconstructie-tekening gemaakt van de kern van Melderslo rond 1938. Dit heeft hij in twee stappen gedaan.

In de eerste stap heeft hij een vogelvlucht perspectief gemaakt van de kern van Melderslo. Zie foto 3. Waar staat welk huis? Waar staan bomen en in welk patroon? Hoe liepen de heggen rond pastorie en kerk?

In de tweede en laatste stap heeft hij de eigenlijke historische-reconstructie-tekening gemaakt. Zie foto 4. Van links naar rechts zien we: school, stroomhuisje, jeugdhuis, drie woningen, coöperatie, woningen in de huidige Sint Odastraat, in 1932 vergrote kerk, kerkbord en de pastorie. Een bevroren moment in de geschiedenis van het jonge dorp Melderslo – 22 jaar jong - ontsloten. ◀

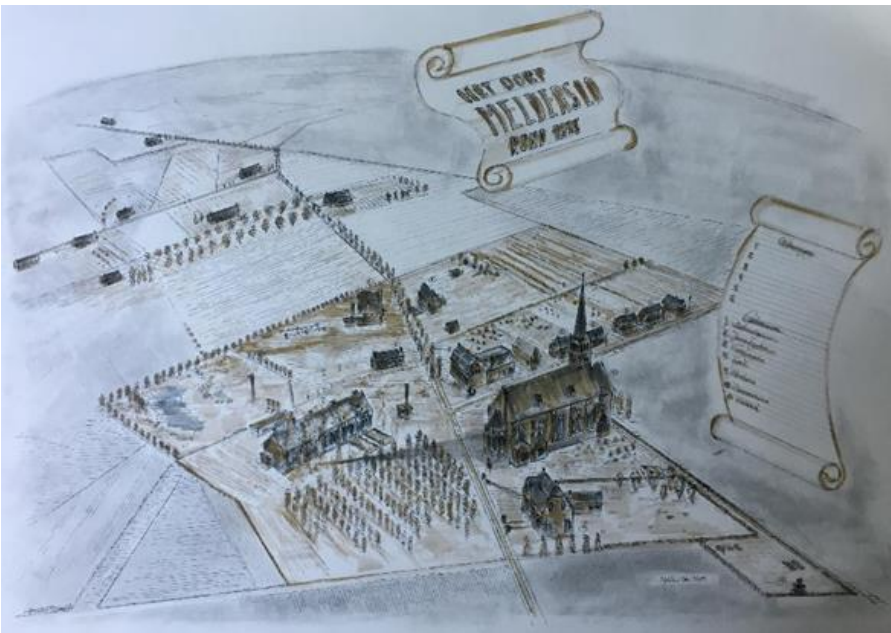

Foto 3. Vogelvlucht perspectief historische-reconstructie-tekening kern Melderslo rond 1938.

Foto 4. Historische-reconstructie-tekening kern Melderslo rond 1938.

KJOWiel Beckers
Rijwielservice

van Merwijkstraat 47
5961 SB Horst
telefoon: 077-3986332

wielbeckersrijwielservice.nl

openingstijden: maandag t/m vrijdag; 19.00-20.00 uur

Coöperatieve Werktuigenvereniging “Ons Belang GA” Horst. (1947-1982)

Huub Hendrix

De vorige eeuw speelde de agrarische sector een belangrijke economische rol op het Noord Limburgse platteland. Door en voor deze sector werden veel coöperaties opgericht. Bijvoorbeeld voor financiering Boerenleenbanken of voor de gezamenlijke afzet van producten coöperatieve veilingen.

Zo bezat Horst met “Ons Belang GA ” na de 2de wereldoorlog een van de grootste coöperatieve landbouwwerktuigenverenigingen van Limburg.

Kort na de 2de wereldoorlog was Nederland in de ban van de wederopbouw. Zo ook in de land en tuinbouw, economisch gezien een sector met een belangrijke bron van inkomsten voor veel Horster gezinnen. In de naoorlogse jaren werd volop ingezet op mechanisatie. Er waren bijna geen geschikte machines beschikbaar, of ze waren veel te duur voor een beperkte inzet op een bedrijf. De bedrijfstak van loonwerkers met de bijbehorend machines bestonden nog niet. Dus waren er geen loondorsers en loonsproeiers te huur. De landbouworganisaties pleitten voor een coöperatief optreden. Werktuigenverenigingen werden opgericht, de meeste van zeer beperkte omvang. De Horster afdeling valt op door haar groot ledenaantal en enorm arsenaal aan werktuigen. Zo was ze totaal niet te vergelijken met bijvoorbeeld werktuigenverenigingen uit haar kerkdorpen. Ook heeft de aanwezigheid in Horst van technisch innovatieve smederijen, zoals die van de families Van den Munckhof hebben bijgedragen aan innovaties in het machinepark van “Ons Belang”. Een krantenbericht van 8 februari 1947 maakt melding van de oproep tot een belangrijke vergadering voor oprichting van een werktuigenvereniging. Tijdens deze bijeenkomst werden de eerste stappen gezet voor de oprichting van de Horster werktuigenvereniging. Het huishoudelijk reglement dateert van 15 mei 1947. De notariële oprichtingsakte werd gepasseerd bij de plaatselijke notaris Holtus op 16 december 1947.

No. 12373

COÖPERATIEVE VERENIGING: Coöperatieve
Vereniging tot Exploitatie van Landbouwwerk-
tuigen en Landbouwmachines „Ons Belang” G.A.,
te Horst.

Den zestienden December negentienhonderd zeven en veer-
tig verschenen voor mij Henricus Gerardus Arnoldus Ber-
nardus Holtus, notaris ter standplaats Horst:

1. Antoon Hubert Heyligers;
2. Gerard Arnold Clevén;
3. Jan Antoon Jenniskens;
4. Jan Jozef Quirinus van Douveren, en
5. Jacobus Hendrikus Craenmehr,

allen landbouwers, wonende te Horst, te zamen uitma-
kende het bestuur van de aldaar gevestigde coöperatieve ver-
eniging: Coöperatieve Vereniging tot exploitatie van land-
bouwwerktuigen en machines „Ons Belang” G.A., en als
zodanig die vereniging vertegenwoordigende.

Het ledenaantal van 35 bij oprichting steeg snel naar 77 in april 1948. In de jaren 50 was het secretariaat gevestigd op Loevestraat 32 te Horst, bij de in 1903 opgerichte Boerenbond. Later was hun correspondentieadres bij hun loods gelegen vanaf Horst aan de eerste zijweg links van de Tienrayseweg. Na 1965 verhuisde de loods naar de buurt van de firma Van den Munckhof, bij de eerder afgebrande boerderij Meerlo's. Hierbij lag ook de eerste Horster proeftuin, deze is later naar het Meterikseveld verplaatst. De jaarvergaderingen werden gehouden in horecagelegenheden zoals café van Rensch, en later bij Cox beide aan het Wilhelminaplein gelegen. In 1960 werden tijdens deze vergadering twee korte films vertoond. Een promotiefilm voor werktuigverenigingen, en vermoedelijk om de leden te stimuleren om de vergadering te bezoeken, een korte film met Oliver Hardy en Stan Laurel alias de

Dikke en de Dunne. In dit kader moeten we ook de winstuitkeringen zien van de coöperatie. De laatste vergadering in 1982 was wel zuur voor de leden, wegens de hoofdelijke aansprakelijkheid moest men bij het faillissement per lid rond de 2000 gulden bijbetalen.

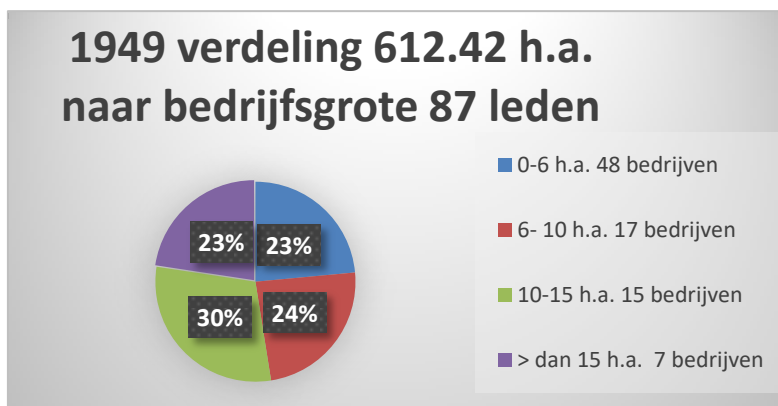
Het logo van de Horster Werktuigenvereniging (1973)

Leden “Ons Belang GA Horst”.

Overzicht van het ledenverloop van de Horster werktuigenvereniging met haar groot aantal aangesloten leden.

Tussen 1948 en juli 1965 melden zich 252 leden aan. De grafiek toont het ledenaantal gecorrigeerd met de afname wegens sterfgevallen en bedrijfsbeëindigingen. Opvallend is de grote toename in 1965 met 40 leden. Uit adresgegevens blijkt dat hiervan minimaal 29 leden afkomstig waren uit Melderslo. Helaas hebben we eventuele reden van deze toename van deze Melderslose leden niet kunnen achterhalen. Medio 1949 telde men 87 leden ofwel bedrijven waarvan de totale bedrijfs grootte werd vastgelegd op 612.42 hectare.

Inzet van het machinepark van Ons Belang Horst.

Als eerste grote aanschaf valt op een aardappelrooier en een aardappelstomer voor een totaalbedrag van ruim 7.000 gulden. De aardappel productie was niet alleen bestemd als consumptieaardappel, maar ook als voer voor varkens. Aardappels voor varkens werden meestal gestoomd en ingekuild. De voedingswaarde van gekookte aardappels is veel hoger dan ongekookt. Het koken gebeurde in eerste instantie meestal in een "sopketel" en was kleinschalig en arbeidsintensief. Omdat er na de oorlog een overproductie van aardappelen was werd subsidie verleend op het stomen van de aardappelen tot veevoer. Varkenshouderij diende in de naoorlogse jaren ook om in de eigen vleesbehoefte te voorzien. Direct na 1900 was Horst al het Noord Limburgse centrum van de teelt van groente op volle grond.

Ook na de wereldoorlogen ontwikkelde en breidde deze bedrijfstak zich in Horst verder uit.

In de opbrengstentabel van 1957 zien we o.a. dat er 392.525 kg. met de aardappelstomer was verwerkt. Voor het sproeien van gewassen werd toen 122.250 liter verbruikt. Middelen die gespoten werden treffen we aan in een rapport van de arbeidsinspectie 1951. Daarin werd gemaand om de sproeimiddelen zoals nicotine, parathion, bariumchloride, lood- en calciumarsenaat, kwikpreparaten, blauwzuurhoudende stoffen, H.E.T.P., T.E.P. enz. in een afzonderlijke afgesloten ruimte te bewaren.

De machines van de vereniging werden ingezet voor: 226 ha ploegen, 47 ha grasmaaien, 104 ha kunstmeststrooier, 86 ha zaaimachines, 20 ha vleugelploegje, en voor de aspergeteelt werd in 1957 het asperge mes ingezet voor 12 ha. Een ingenieuze uitvinding van de firma Van den Munckhof was de hoogbouwsput voor de het aspergeloof. Deze werd later ook door loonbedrijven nog veel ingezet. Omdat het eerste haarapparaat ofwel slijpmachine die aan de loods stond voor de leden aan 't Broek wel erg ver weg stond werd een tweede aangeschaft. Deze werd bij Van Douveren aan de Meldersloseweg geplaatst. Door de toenemende vraag naar een potgrond mengmachine voor tuinders vond een demonstratie plaats bij A. vd. Beuken aan de Berkelstraat. Na aanschaf werd deze voor Horst en omstreken veelvuldig ingezet voor de tuinbouw. Reservering van machines moest zomers voor 7 uur en in de winter voor 8 uur 's morgens. In 1958 kreeg de beheerder hiervoor een telefoonaansluiting. In dat jaar werden volgens de opgave van de leden ongeveer 1018 ha door de machines van de Horster werktuigvereniging bewerkt. Met de toename van het aantal tuinderskassen werd ook het ontsmetten doormiddel van stomen een belangrijke activiteit.

Veestapel 1948.

Het bezit van vee door de eerste 67 leden in 1947 is als volgt: Totaal bezit varkens 424 stuks, hiervan bezaten 23 leden minder dan 3 varkens. Waarschijnlijk geen bedrijfsactiviteit maar voor de toenmalige nog veelal gebruikelijke huisslacting. Bij de overige leden was 33 stuks het grootste aantal gevolgd door 23, 22, 20, 18

stuks. Ook het paarden en koeien bezit is opgenomen in de tabellen.

In de naoorlogse jaren vervulde het paard nog altijd een belangrijke functie in de land- en tuinbouw. De tractor is dan nog lang geen gemeengoed.

<i>Aantal leden</i>	<i>Paarden</i>
18	0
37	1
8	2
2	3
1	5
1	7

<i>Aantal leden</i>	<i>Koeien</i>
16	0
14	1
9	2
10	3
8	4
7	5
2	8
1	9

Stomen tuinderskas door personeel en machines van "Ons Belang Horst"

Betekenis van de Werktuigenvereniging.

Deze grote Horster werktuigenvereniging heeft eraan bijgedragen dat door de inzet van machines er meer tijd kwam voor arbeidsintensieve en nieuwe tuinbouwproducten.

Mede door vergaande specialisatie zijn zelfs later in de voormalige gemeente Horst selectiebedrijven voor asperge en aardbeien ontstaan. Niet alleen de aspergeteelt breide zich uit. Zo telen de leden in het begin vijftiger jaren 4.38 ha augurken en 20 ha bonen en 16 ha diverse groenten. Ook de teelt van zacht fruit zoals bessen, frambozen en vooral aardbeien nam toe.

Presentje in de tijdgeest, een glazen asbak voor de leden ter gelegenheid van de viering van het 25-jarig jubileum in 1972

In 1982 was het einde van deze vereniging en vond de liquidatie plaats met de verkoop van de loods en inventaris. De loods werd gekocht door de firma Van den Munckhof alias "Smitten Ties", deze firma lag dichtbij en kon de loods goed gebruiken voor opslag. Omdat er sprake was van een coöperatieve vereniging met algehele aansprakelijkheid (GA) moesten vorderingen van preferente debiteuren zoals salarissen door de leden bijbetaald worden. Deze tegenvaller weegt achteraf gezien niet op tegen de ontwikkelingen en vernieuwingen die gedurende het 35-jarig bestaan van de werktuigenvereniging "Ons Belang" plaats vonden. Vele land- en tuinbouwbedrijven (vaak gezinsbedrijven) hebben zich hierdoor kunnen ontwikkelen en voor de totale Horster gemeenschap welvaart gegenereerd. ◀

Bronverantwoording: Het voor dit artikeltje geraadpleegde archief van Werktuigenvereniging Ons Belang Horst is medio april 2019 overgedragen aan SHCL, te Maastricht. Hier bevonden zich al enkele jaarverslagen onder toegangsnummer EAN_1244, inventarisnummer 1095.

ZOEKTOCHT NAAR EEN CRYPTTE (II)

Xavier van Dijk

Het is u waarschijnlijk niet ontgaan dat in de St. Lambertuskerk van Horst onderzoek wordt gedaan naar een ondergrondse grafkelder – een crypte. Omdat ik hier in een vroeg stadium bij betrokken raakte en alle ins en outs meegekregen heb, doe ik hier verslag van de huidige stand van zaken van deze zoektocht.

Enkele flinke tegenslagen

In september 2018 dreigde het onderzoek naar de crypte in de St. Lambertuskerk in Horst in een impasse te raken. Onze werkgroep besprak de situatie. Dat we vijf mogelijke lokaties hadden was weliswaar veel, maar op zich geen probleem. Het geofysisch onderzoek zou vast wel één of meerdere holle ruimten onder de kerkvloer laten zien. Veel vervelender was de luchtlaag tussen de vlonder en de kerkvloer, want die zou veel straling opnemen. Daarom moest de vlonder worden verwijderd als we het onderzoek wilden uitvoeren. Echter, het hout brak na 67 jaar in stukken als je het wilde verwijderen, en het maken van een nieuw vlonder zou vele duizenden euro's gaan kosten – geld dat we niet hadden.

Hoe nu verder?

Tja, het werd wat stil in de vergadering. Voorzichtig opperde ik een alternatief: "We weten waar de grafkelder ligt volgens de revisietekening. Als we nu eens een lange betonboor kopen en daarmee heel eenvoudig op die plek een gaatje van 2 cm groot door de vlonder en kerkvloer boren? Als aan het verzoek van deken Debeye is voldaan om de kelder niet te slopen maar die met een betonplaat af te dekken, moeten we een holle ruimte vinden. Er blijft dan geen zand aan de boor hangen, want je zit in lucht te boren. Het enige risico is dat we onszelf overtreffen en een loden grafkist doorboren - of erger nog, een schedel." Links en rechts zag ik een glimlach verschijnen en na enig overleg besloten we dit plan uit te voeren.

Nadat een betonboor van 1,5 m lang was gekocht, gingen we op 17 november aan de slag. We hadden ook een cameraatje op een

flexibele slang gekocht, die we door het boorgaatje konden steken en waarmee we de kelder van binnen konden bekijken.

Die zaterdag volgde echter een bittere teleurstelling. Op en rond de plek waar de grafkelder volgens de revisietekening moest liggen, boorden we namelijk niets dan geroerde grond en puin aan. Toen we vervolgens probeerden om de keldermuur op te sporen, hadden we evenmin succes. Dit was een flinke tegenvaller, maar niet getreurd. De kans was namelijk groot dat de kelder weliswaar was volgestort, maar we konden nog altijd proberen die te lokaliseren door de bakstenen- of tegelvloer op te sporen. Die zou zich op pakweg 1,2 m, misschien wel 1,7 m onder de kerkvloer moeten bevinden. Enkele overleggen en vier maanden later was een nieuwe, nog langere boor aangeschaft en op zaterdag 30 maart 2019 gingen we om 9.00 uur opnieuw aan het werk. Het boorgat werd verdiept, maar ook nu vonden we geen vloer. Het bruingrijze zand ging direct over in geel zand; geen spoor van een vloer.

De aanhouder wint

Tja, wat nu? We hadden nog een tweede alternatief, want we wisten dat de grafkelder onder het oude priesterkoor moest liggen. Het enige dat we nu nog konden doen, was daar een bergrit over uitzetten en hopen dat de revisietekening niet klopte en de kelder ergens anders lag. We wisten uit de melding van 1924 dat die ongeveer 3x1,6 m groot was. Besloten werd om in één rij kerkbanken om de 2 m een boring te zetten. Daarna sloegen we een rij over en in een verspringend grid gingen we één kwadrant met kerkbanken afwerken.

Aanvankelijk boorden we onder de vloer steeds zand op. Na een uurtje, rond 10.15 uur, merkten we dat de tiende boring wel héél erg makkelijk ging. Toen er ook nauwelijks zand aan de boor zat, wist ik het zeker: we een holle ruimte onder de kerkvloer ontdekt! Dit moest de grafkelder zijn. We zetten nog enkele boringen om die te begrenzen. Uit een check bleek dat de tekenaar de grafkelder precies één travee, ongeveer 7 meter, te ver naar het westen op de revisietekening had gezet. We staken ons cameraatje door het kleine boorgat en konden voor het eerst sinds 1952 een blik in de grafkelder werpen. We zagen één grote en een kleine loden kist in

een eenvoudige, wit gestucte kelder die gedeeltelijk vol puin lag. Al snel bleek dat mijn aanvankelijke angst om door een kist of schedel te boren niet onterecht was geweest: we hadden de grote loden kist ter hoogte van de schedel op maar 15 cm gemist! Uitgetekend dit bleek later de kist met de stoffelijke resten van Willem Vincent van Wittenhorst te zijn.

Een historische ontdekking

Enkele dagen laten vergrootten we een boorgaatje tot 10 cm, waar we een kleine camera door staken en goede opnames maakten. Met grote nieuwsgierigheid bekeken we de beelden. De kisten stonden op vier ijzeren stangen, die net boven het puin uitstaken. Het uiteinde van de grote kist was onder zijn eigengewicht doorgezakt, maar het kleine kistje was niet vervormd. De toegang van de kelder lag in het oosten, maar was in het verleden dichtgemetseld – waarschijnlijk tijdens de grote verbouwing in 1869. Ik kon mijn arm net door het boorgat steken en met een duimstok de wanden inmeten. Nu wilden we met eigen ogen zien hoe de ruimte er uitzag. Enkele kerkbanken werden verwijderd en de kelder werd aangegeven op de houten vlonder.

Op maandag 27 mei werden voorbereidende maatregelen getroffen: de vlonder werd verwijderd op een oppervlak van ongeveer 3x3 m, juist ten noorden van het middenpad, naast het dwarspad. Ook werd een mobiele tent opgebouwd, want de toegang zou nat in de vloer worden gezaagd en we wilden een smeerboel voorkomen. De dag erna werd door het boorgat een plastic zeil op de loden grafkist gelegd. Dit moest voorkomen dat water en smurrie van het zagen op deze kist zou belanden en een hard aankoeksel kon vormen. In de noordwesthoek van de kelder werd een gat van ongeveer 1,8x18 m in de betonvloer gezaagd. Daaronder een dunne zandlaag en een tweede betonplaat, die in 1952 er als extra bescherming op was geplaatst. In dit tweede dek werd een vierkant gat van 60x60 cm gezaagd: de nieuwe, tijdelijke toegang. Om te voorkomen dat het beton op de loden grafkisten zou vallen, werd die aan een katrol bevestigd.

Zaagwerk voor toegang

Toen het zaagwerk klaar was, werd de plaat opgetakeld en opzij gelegd. We verwijderden het plastic zeil en zagen een grote loden kist, enigszins vervormd en beschadigd. De zijkanten hadden op enkele plekken losgelaten van de bovenkant, die was ingezakt. Nadat we de vorm van de kist in ons hadden opgenomen, ontwaarde ik tussen wat puin en dikke stoflagen enkele letters: ...M VINCENT... Dit kon niets anders zijn dan de kist van Willem Vincent van Wittenhorst († 4 april 1674). Door een losgelaten soldeernaad was net de zijkant van zijn schedel zichtbaar.

Natuurlijk waren er veel vragen. Hoeveel puin zou in de kelder zijn gestort? Hoe diep zou die nog zijn? Lagen er nog drie loden kisten in het puin? Waren de menselijke resten goed bewaard gebleven? Waren die nog compleet of zouden delen ooit zijn meegenomen? Ik kon een duimstok langs de kelder muur naar beneden schuiven: de ruimte was minstens nog 1,3 m diep.

Hoewel onze handen jeukten om de ruimte in te gaan en alles te bekijken, wilden we niets overhaasten en met onze werkgroep een weloverwogen besluit nemen over wat er moest gebeuren.

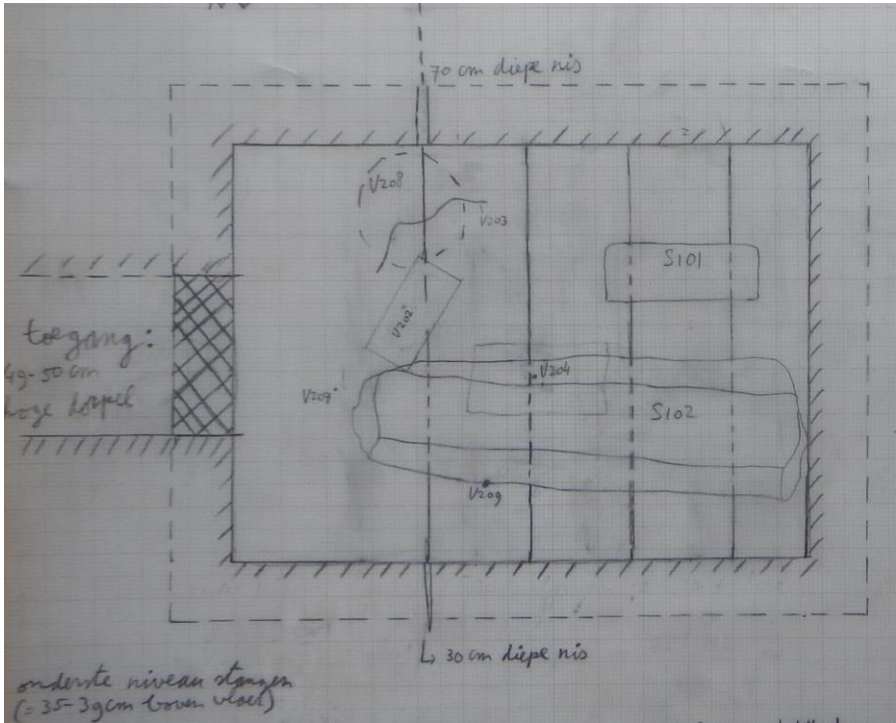

Situatie bij ontdekking. rechts kist Willem Vincent en links zijn dochtertje.

Puin ruimen

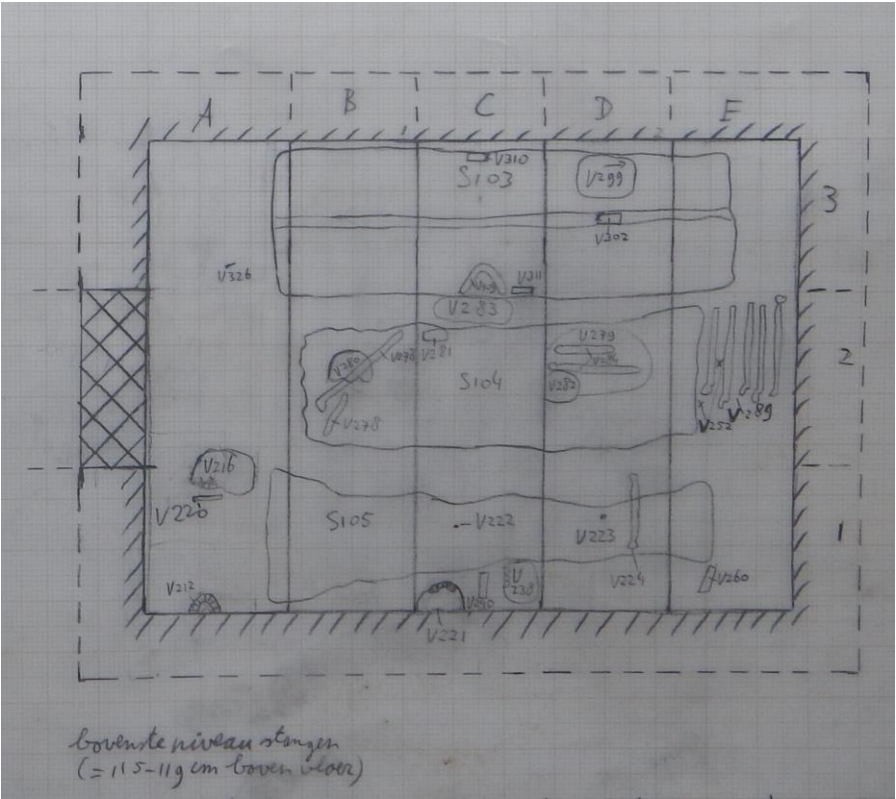
In juni bracht ik vijf zaterdagen alleen in de crypte door. De toegang was met 30-40 cm breedte erg krap, juist tussen een muur en de loden grafkist van Willem Vincent, en over enkele platen die op de ijzeren stangen waren gelegd, moest ik op mijnbuik achteruit de kelder in schuiven; niet voor iedereen geschikt dus. Bovendien was de kelder te klein om met meerdere personen in te werken. Een looplamp gaf me meer dan voldoende licht. Er werd 4 - 4,5 m³ puin verwijderd, een pakket van ongeveer 1,0 m dik over het hele kelderoppervlak. Door de warme zomertemperatuur liep het zweet al snel met straaltjes over mijn voorhoofd. Alle puin moest met de hand in emmers worden gedaan en werd via de tijdelijke toegang afgevoerd.

De grafkelder is 2,55x1,85 m groot en de hoogte is 1,7 m; je kunt er dus vrijwel rechtop in staan. De vloer bestaat uit bakstenen. Er zijn twee horizontale niveaus ijzeren stangen waar in totaal vijf loden kisten op liggen. Op het bovenste niveau stonden de kisten van Willem Vincent en zijn dochtertje Wilhelmina († 4 september 1671).

Bovenste niveau stangen

In het puin bevond zich een tweede niveau ijzeren stangen. Hier stonden nog eens drie loden kisten op. Die waren echter zwaar beschadigd door het puin dat in 1951/1952 is gestort. Deze drie kisten zijn in het verleden reeds opengemaakt. Daarbij zijn alle menselijke resten door elkaar gegooid, want geen enkel skelet lag nog in anatomisch verband en schedels zijn kapot geslagen en door in de kelder gegooid. Het kleine kistje van Anna Wilhelmina van Wittenhorst was, zoals beschreven is, in 1924 inderdaad zwaar beschadigd toen het met een hamer kapot werd geslagen om de resten te zien.

Onderste niveau stangen

Beschadigde kist op onderste niveau ijzeren stangen

De ruimte onder het onderste niveau stangen is in vakken opgedeeld waarbij elke kist als het ware in drie delen is gesplitst, zodat hopelijk te reconstrueren is waar de resten van elke overledene zijn beland. Elke kleine vondst kon belangrijk zijn, want bijvoorbeeld aan het aantal tanden is af te leiden of er resten van oudere bijzettingen zijn.

Ongeveer 0,7 m³ grond uit de kelder bestaat uit zand en is gezeefd. Dit leverde meer dan 1200 vondsten op, waaronder bijna 500 menselijke botresten – en dan te bedenken dat de kisten van Willem Vincent en zijn dochttertje nog niet eens zijn geopend. Er bevinden zich allerhande interessante pathologieën in het menselijk bot: vier aaneengegroeide wervels van een ruggengraat, kiezen met cariës en gaatjes, een gebroken en weer geheeld dijbeen, mogelijk een tandbeschadiging als gevolg van pijproken (mannelijk individu), en sommige lange beenderen zijn aangetast door osteoporose. Volgens oude meldingen zouden er elf schedels en beenderen van oudere bijzettingen in houten grafkisten in de crypte aanwezig zijn. Het lijkt er echter sterk op dat er bot verdwenen is. Er werden namelijk maar twee onderkaken teruggevonden, terwijl de schedelfragmenten van meerdere individuen zijn en tien ijzeren handvatten op vijf houten kisten wijzen. Zou een deel van het bot afkomstig zijn van Johan (de oude) van Wittenhorst en diens tweede vrouw Josina van Wees? Zou de grafkelder voor hen zijn gebouwd? De grote, rijk versierde deksteen die nu rechtop achter in de kerk is ingemetseld, wijst er op dat die een gemetselde ruimte (=grafkelder) heeft afgedekt. Deze steen is immers nauwelijks afgesleten en stak daarom welhaast zeker boven de kerkvloer uit. Onder het metaal zijn niet alleen kisthandvatten en spijkers(van houten kisten?), maar ook 20e eeuwse vondsten zoals een elektriciteitskabel en een zekering. Het natuursteen betreft vooral stukken van dorpels/kozijnen, maar ook een griffel en twee straatkeien (kinderkopjes). Het glas bestaat uit ruitfragmenten, een kapot gegooide (melk)fles en een fragment van een 17e eeuwse pronkglas (een zgn. ijsbeker).

Daarmee leek de opgraving afgerond, maar er was nog één ding dat me niet losliet. In de oostelijke keldermuur was de dichtgemetselde toegang dichtgemetseld. Wat zou daar van bewaard zijn gebleven?

Eind juli heb ik met hameren beitel een hoek uit het dichtgemetselde deel verwijderd. Daar achter was zand met puin gestort, maar al snel kon ik een gladde, licht gestucte muur waarnemen bij het schijnsel van mijn lamp. Deze liep recht naar achter, in oostelijke richting. Het leek er dus op dat de toegang net zo breed was als het dichtgemetselde deel: 70 cm. Nog in de zomer is dit muurwerk met een drillboor uitgebroken. De toegang blijkt ongeveer 80 cm hoog te zijn bewaard: deze begint als een 50 cm hoge instap vanuit de kelder, maar de bovenste 40 cm is uitgebroken tijdens de nieuwbouw van de kerk in 1951/1952. Er zijn enkele grote, 30 cm hoge treden aanwezig. Vanaf het verhoogde priesterkoor werden daarover waarschijnlijk pakweg 170 jaar lang, van ongeveer 1569 tot 1738, de overledenen naar hun laatste rustplaats gedragen.

Dichtgemetselde toegang

Hoe nu verder?

Toen we de grafkelder vonden was dat natuurlijk hartstikke spannend, ook voor een archeoloog. Hoe zou die eruit zien? Wat zou erin liggen? Maar ook: was er überhaupt wel wat van bewaard gebleven? Kon je daar nog wel wat mee in de toekomst? Was alle moeite uiteindelijk voor niets? Gelukkig bleek de grafkelder heel aardig te zijn bewaard: intacte muren nog maar liefst 170 cm hoog, met een flink deel van de toegang. Bovendien waren er inderdaad vijf loden grafkisten aanwezig, maar de tien handvatten en de botresten wezen erop dat er ooit ook diverse houten kisten in hebben gestaan. Straks na de zomervakantie komt de werkgroep weer bij elkaar, maar niet om een onderzoeksstrategie te bepalen.

Ditmaal gaat het om het maken van toekomstplannen. Wat willen we, kunnen we, is (bouw)technisch mogelijk met hetgeen we hebben gevonden? Ik hoop de volgende keer daar meer over te kunnen vertellen. ◀

Programma LGOG kring Ter Horst 2019-2020:

woensdag 18 september 2019: Lezing over het “Culturele Erfgoed” op oude begraafplaatsen, door dhr. Leon Bok en dhr. René ten Dam

woensdag 6 november 2019: Lezing over de “Sigarenindustrie in Noord-Limburg” door de heer Jos Engelen.

woensdag 11 december 2019: Lezing

woensdag 29 januari 2020: Lezing

woensdag 11 maart 2020: Jaarvergadering + korte lezing

woensdag 8 april 2020: Lezing voorjaarsexcursie: nog nader te bepalen.

Lezingen vinden steeds plaats in de zaal van “De Leste Geulde”, Noordsingel 75 te Horst en beginnen om 20.00 uur.

LEZINGEN, CURSUSSEN en EXCURSIES

De verslagen van de lezingen en excursies worden na de lezing of excursie op de website van het LGOG kring Ter Horst geplaatst. www.lgogterhorst.nl. Mocht u niet in de gelegenheid zijn de website te raadplegen, dan kunt u contact opnemen met de secretaris.

BESTUUR LGOG KRING TER HORST

Voorzitter:

Dhr. drs. M.P.G.M. van den Munckhof, (Marcel)
Harrie Driessenstraat 3, 5961 TT Horst. Tel: (077)3981833
vdmunckhof.m@gmail.com

Secretaris en vice-voorzitter:

Dhr. P.J.T. Vissers, (Jan)
Hertog Willemlaan 16, 5961 TK Horst. Tel: (077)3984140
secretariaat@lgogterhorst.nl

Penningmeester:

Dhr. P. Jakobs R.T., (Peter)
Mgr Aertsstraat 54, 5866 BJ Swolgen. Tel: 0637437188
peter.jakobs.swolgen@gmail.com

Lid:

Mw. W.J.G. Seuren-Keijsers, (Mien)
De Donckstraat 41, 5975 AB Sevenum. Tel: (077)4671443
pwa.seuren@home.nl

Lid:

Dhr. ing. P.J.M. Jakobs, (Pieter)
Gastendonkstraat 15, 5961 JW Horst. Tel: (077)3986873
lgog@lgogterhorst.nl

Lid:

Dhr. A.H. Snellen (Arie)
Nieuwe Baan 6, 5865 AN Tienray. Tel: (0478)692196
arie48@ziggo.nl

Lid:

Dhr J Hesen (Jan)
Albert Schweitzerstraat 2, 5961 HC, Horst. Tel. (077) 3988036
he120133@telfortglasvezel.nl

Verspreiding convocaten/persberichten:

Dhr. drs. W.J. Moorman, (Wim)
Pastoor Notermansstraat 11, 5964 AG, Meterik. Tel: (077)3981606
wim.moorman@hetnet.nl